

Mogyorósa, Regéci vár. Ásatási alaprajz, 2012.

A bencés templom Ny-i oldalához kapcsolódik egy É–D tájolású, nagy méretű épület, melynek alapfalai 1,5 m vastagok. Feltehetően a 13. század vége felé ezt az épületet elbontották. Itt lehetett a Miskolc nemzetség udvarháza. Falai benyúlnak a barlangfürdő gyermekmedencéi alá.

PUSZTAI TAMÁS

156. Mogyorósa, Regéci vár (KÖH 16252)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A 2012. július 16–27. és augusztus 13–17., illetve szeptember 14–16. között, a regéci várban végzett régészeti táboros feltárás döntően a középső vár, kisebb részben az alsó vár területét érintette. Másik jelentős feladatot a 2012. augusztus–október közötti, a felső vár és középső vár nevű várrészekben elvégzett, minden korábbinál nagyobb léptékű állagmegóvó, helyreállító munkák jelentették (finanszírozó: MNV Zrt., tervező: Fülöpp Róbert). Az állagvédelmi munkák közben, a K-i várfal falazási munkáihoz kapcsolódóan megtörtént a felső várban lévő ciszterna 2002-ben omlásveszély miatt félbehagyott feltárásának⁴⁴ folytatása, befejezése és további régészeti munkák is történtek, elsősorban a Ny-i várfal melletti területen, valamint a kivitelezés figyelemmel kísérése, dokumentálása is megtörtént.

A ciszterna feltárása során elértük annak alját jelentő sziklafelületet. A ciszterna belső terét kitöltő nagyrészt köves, habarcsos, helyenként agyaggal és földdel keveredett omladékot, majd ezt követően a ciszterna belső agyagtapasztásához tartozó agygréteget bontottuk ki. A sziklafelület aljába hasadék mélyedt, melynek kevert anyagú, valószínűleg a ciszterna kialakításakor betöltött földtöltését is kitermeltük. Az előkerült leletanyag alapján a ciszterna kialakításának kora a 15–16. századra tehető.

A középső vár feltárása a várudvar D-i részének feltárását, tulajdonképpen az udvar D-i végének megtisztítását jelentette az ott lévő, egykor óriási kiterjedésű omladékdomb D-i részének eltávolításával. A várudvar feltárása az 52. terület D-i felét, továbbá az 53. területet és a 47. területet érintette. A szeptember közepi tereprendezés során, az udvar közepén, évek óta egyre növekvő kőhalom is elhordtuk (az ekkor zajló falazási munkákhoz), majd a kőhalom területén tereprendezés történt.

Az udvar D-i végén elértük az 55. helyiség É-i falát. Az épület az udvar felé eső falán ajtó is nyílhatott, de ezt nem sikerült egyértelműen tisztázni. Az épület a belső kapu melletti házak egyikével azonosítható. ÉNy-i sarkán *in situ* előkerült egy kerékvető, rajta kváderkő csonkjával. Az épületet, a ház udvar felőli oldalára dőlt omladékának vöröses, égett rétegei, elszennesezett gerendadarabjai alapján, hatalmas tűz pusztította el.

A 47. terület feltárását Ny felé folytatva a várudvar D-i felének Ny-i oldalán a Ny-i palotaszárny udvari homlokzatának D-i szakaszát is kiszabadítottuk az omladékdomb ide eső része alól, és a palotaszárny DK-i sarka is előkerült.

A palotaszárny DK-i sarka és az említett kerékvető kő között egy egyenes vonalú metszetet alakítottunk ki az itt még megévő omladékban.

A Ny-i palotaszárny legdélebbi szakaszán lévő 60. helyiség egy részét egyelőre az udvar szintjeig megtisztítottuk az omladéktól. A helyiség valójában egy nagy méretű boltzott pince volt. Járószintje jóval az udvarszint alatti szinten várható. Ezt igazolják a helyiség előkerült boltvállai is, melyek az udvar járószintjével egy szinten indulnak. A helyiségbe nyíló ajtó D-i kávjától hevederív indult Ny felé, mely alatt lévő falazat csekély maradványa is mutatkozott.

A középső vár területén, a konyha (15. helyiség) DNy-i részében kijelölt 29. kutatóárokban, a Ny-i várfal belső oldalán dokumentálni tudtuk a rétegsorokat és a Ny-i várfalnak az ide eső szakaszát. Az árok területén igen jelentős rétegzettség figyelhetünk meg. A rétegek jellemzően a 15. századi várfal mögötti feltöltési rétegekként értelmezhetőek, de járószinteket is azonosíthatunk a metszetekben. A rétegsor az árok Ny-i vé-

44 RKM 2002, 260.

gében rézsűsen elmeszódik, mivel a várfal felső részének ledőlésekor a mögötte lévő rétegsor Ny-i része is lepusztult. Mind a várfal, mind a metszetsor rézsűs vége fölött köves, omladékos, humuszos réteg, ennek tetején, legfelső réteggént pedig a 2006 előtti ásatások során ide hordott és leborított ásatási törmeléket lehetett dokumentálni. A rétegsornak csak a legalsó része érte el a Ny-i várfalat, lejjebb, mint a várfal megmaradt koronája. A 15. és 28. helyiségek közötti válaszfalban azonosítottuk az eredeti helyén lévő küszöbkövet. Az ajtót a 17. századi inventáriumok is említik.

A középső vár Ny-i várfalának külső és belső oldalán tereprendezés történt az állagvédelmi munkák előkészítése közben. A kiromlott falszakasz kifalazása előtt sor került a Ny-i várfal külső oldalán a 31. kutatóárok feltárására is, de csak részlegesen, a falazás szükségleteihez igazodóan. A kis felületű és mélységű kutatásból változatos, kora újkori leletanyag került elő, és a kora újkori terepszint vonala is azonosítható volt.

A 30. árkot a középső várból az alsó várba vezető lépcső (54. terület) É-i végén, a lépcső felső szakaszának alján (a lépcsőfordulóban) nyitottuk meg. Az árokban megfigyelhető volt a 15. századi K-i várfal építési rétege, mely alatt az alapozás a felmenő fal síkjához képest visszaugrik. Az árok É-i irányú, igen kicsiny bővítmenyét képezte a 30/B árok. Az árokrészben megállapíthatjuk, hogy a K-i várfal és a lépcső építményének az É-i fala nincs kötésben egymással, a lépcső építménye egyértelműen utólag épült hozzá a K-i várfalhoz, talán a 16. században.

Megkezdjük az alsó vár feltárását is. Sikertült részlegesen feltárni a lépcső felső szakaszának végén az alsó vár belső részébe nyíló ajtó maradványát. Az ajtó keretét türkizzöld színű kőből faragták, az ásatás során csak a bal oldali szárkövének alsó része és a küszöbköve volt eredeti helyén.

Az alsó várat K felől védő, többszintes, nagy méretű, sokszögű bástya (DK-i bástya, 61. helyiség) É-i végében is dolgoztunk, a bástya felső lőrészorának szintjén. A feltárandó rész az „íves fal” melletti terület, a bástya igen rövid É-i falának belső oldala és az É felé, az egykor a K-i falszorosba nyíló ajtó előtti terület volt. (*Az illusztrációt lásd a 71. oldalon!*)

Középkori leletanyag a 29. és a 30. kutatóárkok rétegeiből és a ciszternából származott. Az ásatáson nagy mennyiségben kerültek elő mázas és mázatlan kerámia-, valamint kályhacsempe-töredékek. Jelentős mennyiségű fémlelet is előkerült, ezek azonban jórészt szegek voltak, az udvar D-i részének megtisztításából más egyéb, nagyobb méretű fémleletek, köztük fegyverleletek (beleértve ágyúgolyót, és talán egy löfegyver csövét is) előkerültek. A rétegekből származó állatcsont-leletanyag is elég tisztességes mennyiségűnek számít. Más egyéb próbb, de érdekes leletek: pl. habán töredékek, üveg, puskagolyó, stukkódarab, számos kisebb bronztöredék, pipák, újkori kanál.

Kiemelendő, hogy ez évben 3 pénzt is találtunk. Ebből egy 15. századi dénár (V. László) a 30. kutatóárok feltárásából, ezen kívül a várudvar D-i végéből egy 1584-es Báthori István lengyel király által kibocsátott veret, illetve III. Zsigmond lengyel király által veretett 1623-as ezüstpénz került elő.

Jóval 100 fölött van a 2012-ben előkerült kőfaragványok darabszáma, vannak köztük ép faragványok is. A faragott kőanyag nagyobb része a 47. területen került elő.

Az ásatáson részt vettek: a ráckevei Ady Endre Gimnázium diákjai, Mészáros Attila és Varnyú Anita tanárok vezetésével; a Községi Egyetem hallgatói, dr. Komjáthy László egyetemi tanár vezetésével; régészhallgatók (Bodri Máté, Csoltkó Emese, Havasy Orsolya, Rákóczi Gergely, Soós Rita, Szénásy

Csaba); regéci diákok és munkások; dr. Molnár Gergely, Vilmányi Kis Zoltán, Zsuga Zsolt, Zsuga Márk és más önkéntesek az ország több pontjáról.

A vár műszeres és GPS alapú felméréseit Viemann Zsolt és dr. Tóth Anikó végezték.

Ásatásvezető: Giber Mihály; szakmai konzulens: Simon Zoltán; szakmai munkatárs: Pető Zsuzsa Eszter.

GIBER MIHÁLY – SIMON ZOLTÁN

157. Mohács, Felső mező (KÖH 79037)

(Baranya megye) Ró

A Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága régészei 2012 tavaszán, terepbejáráson azonosítottak egy kisebb kiterjedésű, római kori lelőhelyet, amelyet a Mohács ÉK-i határában tervezett bioetanol gyárhoz vezető kerékpárút érint. A megkezdett földmunkák július 27-i szemléje során Bertók Gábor, a BMMI és Szajcsán Éva, a BMKH KÖI régésze a nyomvonal 0+510 – 0+580 közötti szakaszán téglatörmeléket és kerámiát figyelt meg a felső kb. 20 cm-nyi humusz eltávolítása után.

Ezt követően, a szakfelügyelet során, a 0+540 – 0+580 szakaszon több régészeti jelenség került elő: kisebb cölöplyukak és egy nagyobb, erősen törmeléken (kerámia és tégladarabokat tartalmazó) objektum feltja, valamint a 0+660 karánál egy árokrészlet. Ezen az útszakaszon július 28-án megkezdjük a régészeti leletmentést, aminek idejére, a kivitelező Sztráda 92 Kft.-vel egyeztetve, leállítottuk az építési munkákat. Az árkot egy rövid szakaszon átvágtuk, majd a területet visszaadtuk a kivitelezőnek. Az 540. szelvényénél lévő nagy kiterjedésű objektum a bontás során több kisebb egységre különült el. Mélysége elérte a 2 m-t, ami lassította a leletmentést. Kerámiatöredékek, 2 vaskés, valamint római tetőcserép-töredékek kerültek elő. Ezek az objektumot a 3. századra datálják. Funkciója egyelőre nem tisztázott. A betöltésében található tetőcserép-töredékek arra utalnak, hogy a gödröt egy közelben álló, nem köépítésű, de cseréptetős épület bontási anyagaival töltötték fel.

A kerékpárút D-i oldalán, egy árok kialakításánál 3 m szélességben, 50–100 cm mélységben eltávolították a humuszréteget. Az objektumok folytatódtak ezen a szakaszon is.

GÁTI CSILLA – BERTÓK GÁBOR

158. Monostorpályi határa

(Hajdú-Bihar megye) U?, B, V, Sza, Á?, I

A terület bejárására 2012 őszén, míg régészeti próbafeltárására 2012. november 27. és december 18. között, a MOL Nyrt. megbízásából, a Monostorpályi K1-es kút termelésbe állítása során került sor. A feltárást megelőzően, az új törvényi szabályozásoknak megfelelően, az előzetes régészeti dokumentáció (ERD) keretében, az Archaeodata 1998 Bt. geofizikai felmérést végzett a beruházás által érintett terület mérhető részein, változó szélességben.

Kis-Kanális észak (KÖH 93097): A lelőhely Monostorpályi K-i oldalán, a Kis-Kanális É-i magaspártján, több mélyedés által körülvéve terül el. A lelőhelyen több mint 200 m hosszan és 18 m szélességben végezték a méréseket. A mérések alapján 2 szondát tűztek ki a földút két oldalán, melyekből 22 objektum került elő. Összesen 260 m² területet humuszoltak le a lelőhelyen, melyből csak 158 m² tekinthető régészeti objektumokkal is fedett, feltárt területek.